

Chefsjustitieombudsmannen
Mats Melin**Kritik mot en polisman vid Polismyndigheten i Skåne för handläggningen av ett kriminalärende som hade sitt ursprung i en tvist om en hund**

Beslutet i korthet: I en tvist om en hund vände sig den ena parten till polisen för hjälp. Efter resultatlösa medlingsförsök från polisens sida inleddes förundersökning och vid en husrannsakan hos den ena parten togs hunden i beslag för att omedelbart överlämnas till den andra parten. – Jag är kritisk till berörd polismands handlande i flera avseenden, bl.a. framhåller jag det olämpliga i att polisen aktivt försöker medla i tvister av mer civilrättslig natur och att det straffprocessuella tvångsmedlet beslag i realiteten kom att användas som ett slags handräckning.

Anmälan

AA framförde i en anmälan klagomål mot kriminalkommissarien BB vid Polismyndigheten i Skåne för ett beslut om husrannsakan vid vilken en hund togs i beslag.

Till anmälan fogades tidningsartiklar från Expressens nätupplaga om en tvist om hunden Dikson. Enligt artiklarna "jublade" en dam vid namn CC över att hon med polisens och Kvällspostens hjälp fått tillbaka sin hund. En polispatrull från Lund hade varit hos AA och hämtat hunden som sedan fick åka polisbil till CC där det bjöds på mjölk och köttbullar. BB uttalade i en av artiklarna bl.a. "Det pågår en utredning om egenmäktigt förfarande och inom ramen för den förundersökningen hämtades hunden. Jag har faktiskt försökt medla mellan de här damerna eftersom jag inte tycker att hundtvister är polisens sak, men det har varit omöjligt".

Utredningen

Under JO:s utredning begärdes handlingar i polismyndighetens ärende K133815-08 in och granskades. Av dessa framgick bl.a. följande.

I maj 2008 blev CC sjuk och inlagd på sjukhus. Hennes hund, Dikson, togs då om hand av en bekant, DD och hennes man (även uppfödare av hunden). De överlämnade sedan i sin tur hunden till AA. I slutet av augusti 2008, ringde CC, som då kommit hem från sjukhuset, till polisen i Dalby och uppgav att AA inte ville lämna tillbaka hunden. Enligt uppgift berodde detta på att AA ansåg att

hunden tidigare hade vanvårdats. CC önskade en handräckningsblankett så att polisen kunde hämta hennes hund, men fick besked av stationsbefälet EE att handräckning inte var möjlig. CC ringde till polisen ett flertal gånger de följande dagarna. Den 3 september ringde EE i sin tur till bl.a. DD i syfte att utröna hur det förhöll sig med hunden och påföljande dag ringde han även till AA. Sistnämnda dag, dvs. den 4 september, upprättades också en polisanmälan om egenmäktigt förfarande och förundersökning inleddes. Men redan dagen därefter lade BB ned förundersökningen med motiveringen att fortsatt förundersökning inte skulle leda till att brott kunde styrkas. Någon dag senare blev han uppringd av CC. Han uppgav då att han var beredd att ompröva sitt beslut men att hon först måste försöka få tillbaka hunden, t.ex. med hjälp av hemtjänsten eller uppfödaren. När detta inte lyckades beslutade BB, innan han tog ny ställning i förundersökningsfrågan, att själv ringa till DD och AA. Till AA uppgav han bl.a. att ”man kan inte göra på det viset hon gjort och att det kunde betyda att hon kunde bli misstänkt för brott”. Han talade även med uppfödaren DD. Han beslutade därefter, den 22 september, att återuppta förundersökningen. Enligt BB hade AA nu ändrat taktik och uppgav att ”hon hade ett avtal med CC om att hon (AA) skulle få ha hunden tills CC flyttat till Ystad”. Den 9 oktober beslutade BB att AA var skäligen misstänkt för egenmäktigt förfarande och att husrannsakan skulle genomföras i AA:s bostad. Husrannsakan verkställdes den 14 oktober, varvid hunden togs i beslag. BB hävde emellertid beslaget redan efter 40 minuter och beslutade att hunden skulle lämnas ut till CC, vilket också skedde.

Ärendet remitterades till polismyndigheten för upplysningar och yttrande över handläggningen av ärendet i dess helhet och särskilt beträffande vilka rättsliga överväganden som hade föregått besluten att AA kom att betraktas som skäligen misstänkt för egenmäktigt förfarande, att utföra husrannsakan hos henne och ta hunden i beslag samt att tämligen omgående häva beslaget av hunden och lämna ut den till CC.

Polismyndigheten (länspolismästaren FF) kom in med ett remissvar enligt bl.a. följande.

Bakgrund

Polismyndigheten har inhämtat ett yttrande från områdeschefen polismästaren GG, av vilket det framgår bl.a. följande.

— — —

På frågor beträffande hävandet av beslaget och återlämnandet av Dikson till CC har BB upplyst följande: Hunden gick inte fysiskt att ta i beslag utom möjligen genom placering i hundgård. BB beslutade därför att häva beslaget (verkställt 2008-10-14 klockan 13.30) och omedelbart lämna ut hunden (beslaget hävt samma dag kl. 14.10) till CC. Den patrull som genomförde husrannsakan och hämtade Dikson hade i uppdrag att underrätta AA om att ett beslut om hävande och utlämnande av hunden till CC skulle komma att ske. BB anser att en sådan muntlig underrättelse till AA varit tillräcklig.

Bedömning

Brottsmisstanken mot AA avser numera brottet olovligt förfogande enligt 10 kap. 4 § brottsbalken. Misstanken grundas på att AA – trots uppmaning från såväl målsäganden som vittnet DD – vägrat att återlämna hunden Dickson varigenom CC

berövats sin rätt till Dikson fram till dess att Dikson togs i beslag av polisen den 14 oktober 2008.

Utredningen leds av BB och pågår alltjämnt. BB har beslutat att AA skall höras som misstänkt för olovligt förfogande. Förhöret har ännu inte genomförts.

Den utredning som förelåg vid tiden för besluten om husrannsakan och beslag visade enligt min mening

- att CC var ägare till Dikson
- att CC överlämnat hunden Dikson för tillfällig vård åt DD och HH
- att makarna DD och HH i sin tur överlämnat Dikson till AA utan CC:s vetskap
- att inget stöd fanns för AA påståenden att CC avstått någon rätt till Dikson
- annat än för tillfällig vård under hennes sjukdomstid
- att CC försökt förmå AA att återlämna Dikson och
- att AA vid samtal med polisen den 4 september 2008 vägrat att återställa Dikson till CC under påstående att återlämnandet skulle ske först när CC ”fick en ny lägenhet i Ystad”.

Yttrande

Som framgår ovan så är AA numera misstänkt för olovligt förfogande (10 kap. 4 § brottsbalken). Myndigheten finner inte skäl att ifrågasätta bedömningen att hon bör vara misstänkt för detta brott. Den tidigare bedömningen att hon skulle misstänkas för egenmäktigt förfarande bygger dock på en felaktig rättslig analys. Någon faktisk betydelse har den felaktiga bedömningen dock inte fått eftersom båda brotten ger möjlighet att företa en husrannsakan.

Fråga är om underlaget för beslut om husrannsakan och beslag borde ha kompletterats innan dessa fattades. Vid tidpunkten för beslutet om husrannsakan fanns uppgifter i en promemoria som angav att AA per telefon uppgett att hon hade rätt att behålla hunden under viss tid. Närmast till hand ligger därför att även AA borde ha hörts för att närmare utreda hennes skäl för att inte utge hunden till CC. Något hinder mot att hålla ett sådant förhör har inte gått att se och inte heller har framkommit att det förelåg särskild brådska att genomföra tvångsåtgärder. Det som möjligen talar mot ytterligare förhör är att det avsåg ett husdjur där det kan krävas en viss skyndsamhet, särskilt då stort engagemang och oro visats från djurägarens sida. Dessutom framstod AA:s argument till polisen för att inte överlämna hunden som synnerligen svaga. Sammantaget anser dock myndigheten att förhör med AA borde ha föregått besluten om husrannsakan och beslag.

Vad därefter gäller den vidare hanteringen av den beslagtagna hunden kan konstateras att BB beslutat att häva beslaget och återlämna hunden till CC samma dag som den togs i beslag. Den inställning som AA redovisat under samtalen med polisen får uppenbarligen tolkas så att även hon gör anspråk på hunden och att hon i vart fall inte lämnade något medgivande till att hunden lämnades till CC.

Enligt 27 kap. 4 a § RB har undersökningsledaren, dvs. BB, rätt att häva beslaget och återlämna hunden till målsäganden CC även innan beslut fattats i åtalsfrågan, om det var uppenbart att CC haft bättre rätt till hunden än AA. Ett sådant beslut om återlämnande ska dock föregås av en underrättelse till den från vilken beslaget skett enligt 27 kap. 8 och 11 §§ RB. Beslaget får i sådant fall hävas först tre veckor efter det att en sådan underrättelse sänts till AA. Någon sådan underrättelse – som ska vara skriftlig – har inte lämnats eller sänts. Dessutom ska, enligt 27 kap. 11 a § RB, den hos vilket beslaget görs underrättas om att det kan komma att fattas ett beslut enligt 4 a §. Att AA skulle ha underrättats härom av patrullen som genomförde beslaget av hunden har inte visats.

Myndigheten anser att det står klart att bestämmelserna i 27 kap. RB inte tillämpats på rätt sätt. Även om en förvaring av hunden i hundgård under några veckor skulle ha medfört kostnader så utgör det naturligtvis inte skäl att frångå kravet på under-

rättelse till AA innan beslaget hävdes. Hon har därigenom berövats sin rätt att enligt 27 kap. 6 § RB begära tingsrättens prövning av beslaget. Myndigheten anser att BB inte kan undgå kritik i denna del.

AA bereddes tillfälle att yttra sig över remissvaret.

Ytterligare handlingar i det aktuella ärendet samt vissa handlingar i Södra Skånes åklagarkammars ärende AM-26766-09 begärdes in och granskades. Av handlingarna framgick bl.a. att polisen – i tiden efter JO:s remiss i ärendet – hade ändrat rubriceringen av det misstänkta brottet från egenmäktigt förfarande till olovligt förfogande, att målsägandeförhör hållits med CC och vittnesförhör med DD samt att förhör hållits med AA som delgivits misstanke om brott. Därefter hade åklagare i februari 2009 beslutat att lägga ned förundersökningen.

Bedömning

Det har i ärendet kommit fram att AA under sommaren 2008 tog hand om CC:s hund Dikson medan CC var inlagd på sjukhus. När CC kom hem från sjukhuset uppstod diskussioner mellan henne och AA om när hunden skulle återlämnas. Detta resulterade så småningom i att CC vände sig till polisen för att få hjälp med att få tillbaka hunden, varvid en polisanmälan om egenmäktigt förfarande upprättades och förundersökning inleddes.

Utredningen ger sedan vid handen att BB – sedan han lagt ned förundersökningen om egenmäktigt förfarande i början av september 2008 – vidtog ett flertal åtgärder, t.ex. samtalade han med målsäganden CC, uppfödaren DD och den då utpekade personen AA innan han den 22 september 2008 beslutade att återuppta förundersökningen. Därefter fattade han beslut om husrannsakan hos AA i syfte att eftersöka hunden. Vid husrannsakan den 14 oktober togs hunden i beslag men beslaget hävdes efter ca 40 minuter och hunden lämnades ut till CC. I tiden därefter hölls förhör med de inblandade personerna. Det brott misstanken avsåg var nu olovligt förfogande.

Det inträffade föranleder följande kommentarer från min sida.

Jag vill till en början betona att polisen vid bl.a. beslut om husrannsakan och beslag måste vara särskilt uppmärksam på brottsanmälningar som har sin grund i t.ex. en civil- eller familjerättslig tvist och vars syfte kan antas vara att med hjälp av de brottsutredande myndigheterna skaffa sig, eller få tillbaka, viss egendom. I dessa ärenden krävs det särskilt noggranna överväganden angående det påstådda brottet (se t.ex. Gunnel Lindberg, Straffprocessuella tvångsmedel, 2:a uppl., s. 547 och JO 1994/95 s. 134, särskilt s. 143 f.). Vidare måste polisen i sådana fall noga vinnlägga sig om att inte handla på ett sådant sätt som kan uppfattas som att polisen i realiteten biträder ena parten i tvisten. Om polisen aktivt försöker medla mellan två parter i en sådan tvist är risken betydande att det kan ge intryck av ett ställningstagande för endera parten.

Det är uppenbart att det nu aktuella ärendet hade sin grund i en civilrättslig tvist. AA hade fått hjälpa till att ta hand om hunden Dickson medan CC vistades på sjukhus. När CC sedan kom hem från sjukhuset ville AA inte återlämna hunden

beroende på att hon ansåg att hunden tidigare vanskötts, alternativt att ett avtal hade träffats om att hon skulle få ha hunden till dess CC flyttat till Ystad.

Om parterna inte kan lösa en sådan tvist på egen hand utan rättsväsendet måste kopplas in ligger det närmast till hands för den som anser sig ha rätt att återfå sin egendom att använda sig av bestämmelserna om handräckning i lagen (1990:746) om betalningsföreläggande och handräckning (se NJA 2008 s. 774 om handräckning av en hund). Denna typ av ärenden handläggs av Kronofogdemyndigheten.

Som framgått vände sig också CC först – i och för sig felaktigt – till polisen för att få en handräckning till stånd. Hon fick beskedet att handräckning av hunden inte var möjlig. Jag förmodar att CC fick detta besked beroende på att polisen uppfattade saken på så sätt att hon ville att polisen skulle besluta och verkställa en begäran om handräckning, vilket alltså inte är möjligt (det är en annan sak att polisen ibland biträder Kronofogdemyndigheten för att den ska kunna genomföra en handräckning). CC ville ju ha "en handräckningsblankett så att polisen kunde hämta hennes hund". Troligen har det således skett något missförstånd. Det är möjligt att polisens inblandning i händelsen hade kunnat undvikas om CC informerats om att hon borde vända sig till Kronofogdemyndigheten.

Utredningen ger sedan vid handen att i vart fall BB försökte medla mellan parterna i tvisten om hunden genom att – utanför ramen för brottsutredningen – tala med dem. Han lyckas emellertid inte uppnå en samförståndslösning. Jag är förvisso övertygad om att han gjorde detta i allra största välmening. En sådan aktiv, uppsökande medling från polisens sida är emellertid, som jag redan antytt, olämplig.

När BB misslyckades i sina medlingsförsök återupptog han i stället förundersökningen om egenmäktigt förfarande och beslutade därefter – utan att först höra AA som skäligen misstänkt – några veckor senare om husrannsakan i hennes bostad.

Det kan dock konstateras att det redan vid beslutstillfället att återuppta förundersökningen stod klart att AA inte egenmäktigt hade rubbat CC:s besittning till hunden. Om någon inte vill lämna ifrån sig en sak som han eller hon lovligt fått i besittning är detta nämligen inte att betrakta som egenmäktigt förfarande (se t.ex. JO 1979/80 s. 48, särskilt s. 54). BB:s åtgärd att först återuppta förundersökningen och sedan besluta om husrannsakan i AA:s bostad på grund av misstanke om egenmäktigt förfarande var således inte väl genomtänkt. Som polismyndigheten anmärkt byggde åtgärderna på en felaktig rättslig analys.

Enligt polismyndigheten hade besluten, trots allt, laga grund eftersom det i vart fall fanns anledning att anta att brottet olovligt förfogande begåtts. Jag kan, med viss tvekan, godta att omständigheterna vid tillfället var sådana att åtminstone de s.k. objektiva rekvisiten för olovligt förfogande var täckta. Jag vill dock anmärka att AA hade invänt att förfogandet var lovligt till följd av ett avtal mellan henne och CC. Jag har likväl inte någon invändning mot beslutet att återuppta

förundersökningen i sig även om rubriceringen av brottet, som nyss sagts, var felaktig.

När det gäller beslutet om husrannsakan framgår av protokollet att syftet med åtgärden var att söka efter hunden som skulle tas i beslag (se 28 kap 1 § RB om husrannsakan jämförd med 27 kap. 1 § RB om s.k. återställandebeslag). BB har i vissa andra handlingar uttryckt att polisen skulle "hämta hem" hunden till CC via husrannsakan i AA:s bostad, att hunden bör "snarast till CC" och att när hunden väl är åter "bör ärendet kunna utredas i lugn och ro".

Som jag har framhållit ovan måste polisen i ett fall som detta – som har sin grund i en civilrättslig tvist – noga vinnlägga sig om att inte handla på ett sådant sätt som kan uppfattas som att polisen i realiteten biträder ena parten i tvisten. Jag anser därför, i likhet med polismyndigheten, att beslutet om husrannsakan skulle ha föregåtts av ett formligt förhör med AA. Vid detta förhör skulle hon ha delgetts misstanke om brott och närmare fått redogöra för sin inställning i frågan. Det är möjligt att saken kunde ha fått sin lösning efter ett sådant förhör utan att någon tvångsåtgärd hade behövts användas. – I stället för att hålla detta förhör hade BB som underlag för sitt beslut bl.a. de uppgifter som AA lämnat till honom tidigare vid hans "medlingsförsök", dvs. uppgifter som lämnats innan beslutet att återuppta förundersökningen fattades. Även om jag utgår från att BB då samtalade med AA i syfte att försöka få en lösning på tvisten och inte för att berika sitt underlag för beslutet i förundersökningsfrågan kan ett sådant handlande – samtal med en utpekad gärningsman innan förundersökning har inletts – uppfattas som en otillåten åtgärd under en s.k. förutredning (se mer om förutredning i t.ex. Fitger, Rättegång, Internetupplagan, kommentaren till 23 kap 1 § rättegångsbalken, RB). Jag väljer dock att inte här närmare behandla denna fråga vidare. Det inträffade visar emellertid också på det olämpliga i att polisen försöker medla i tvister av mer civilrättslig natur eftersom dessa kan komma att övergå till att bli föremål för polisens prövning inom ramen för en brottsutredning.

Redan 40 minuter efter beslaget av hunden hävde BB beslaget och hunden lämnades till CC. Som framgår av polismyndighetens yttrande åsidosattes därigenom vissa regler i 27 kap. RB om underrättelse till AA och om tidpunkten när ett beslag i ett sådant här fall först kan hävas och lämnas ut (se mer om förtida återställande i Gunnel Lindberg, a.a. s. 443 f., där det också påpekas att det inte var lagstiftarens avsikt att civilrättsliga tvister ska lösas i samband med förtida utlämnande av det beslagtagna). – Det kan sägas att BB:s handlande innebar att det straffprocessuella tvångsmedlet beslag i realiteten kom att användas på ett sätt som medförde att polisen kom att utföra den "handräckning" som CC från början önskade. Ett sådant handlande är naturligtvis oacceptabelt.

Sammanfattningsvis kan konstateras att BB, i avsikt att försöka lösa tvisten mellan CC och AA om hunden Dikson, handlade ärendet på ett sätt som förtjänar kritik.

Vad som i övrigt kommit fram föranleder inte något uttalande från min sida.

Ärendet avslutas.